

ОСОБЛИВОСТІ ДЕТЕРМІНАЦІЇ ТА ПРИЧИННОСТІ АГРЕСИВНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ

Скитенко Л.О., здобувач

*Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара,
вул. Гагаріна, 72, Дніпропетровськ, Україна
skitenko@ukr.net*

Досліджено структуру злочинності неповнолітніх, її агресивну природу, основні детермінанти, характерні для сьогодення, теоретичні та практичні аспекти запобігання негативним проявам у підлітковому середовищі з урахуванням існуючих наукових досліджень, місце й роль у цьому процесі міжнародних організацій, особливості регулювання запобіжної діяльності в міжнародних правових актах і рекомендаціях.

Ключові слова: кримінологія, злочинність неповнолітніх, агресивність, запобігання злочинності, девіантна поведінка, ювенальне правосуддя, медіація.

ОСОБЕННОСТИ ДЕТЕРМИНАЦИИ И ПРИЧИННОСТИ АГРЕССИВНОЙ ПРЕСТУПНОСТИ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ

Скитенко Л.А.

*Днепропетровский национальный университет имени Олеся Гончара, ул. Гагарина, 72, г. Днепропетровск, Украина
skitenko@ukr.net*

Исследованы структура преступности несовершеннолетних, ее агрессивная природа, основные детерминанты, характерные для современности, теоретические и практические аспекты деятельности по предупреждению негативных проявлений в подростковой среде с учетом существующих научных исследований, место и роль в этом процессе международных организаций, особенности регулирования предупредительной деятельности в международных правовых актах и рекомендациях.

Ключевые слова: кримінологія, преступность несовершеннолетних, агрессивность, девиантное поведение, ювенальное правосудие, медиация.

FEATURES AND DETERMINATION OF CAUSALITY VIOLENT JUVENILE CRIME

Skytenko L.

*Dnipropetrovsk national university, str. Gagarin, 72, Dnipropetrovsk, Ukraine
skitenko@ukr.net*

Article the structure of juvenile delinquency, its aggressive nature, the main determinants of theoretical and practical aspects of the prevention of negative manifestations among teenagers. Analysis of juvenile delinquency in the last two years showed some decrease in the total number of illegal actions, which is associated mainly with the demographic crisis and internal migration processes over the last year in the country are rampant.

Noted features of juvenile delinquency – its aggressive nature, which manifests itself in violent criminal offenses. Using statistical sources the certain patterns and trends in different groups of serious crimes (against public order, against property, against public security in narcotic and psychotropic substances, etc.) proved their aggressive nature. In this respect, aggressive crime is considered in conjunction with other negative manifestations among teenagers, alcoholism, drug addiction, prostitution.

Juvenile delinquency investigated as part of a general system – society, followed Crime of external relations crises in various areas of society (political, economic, social, cultural) that ended before large-scale internal and external threats. The main determinants of aggressive juvenile delinquency identified significant deterioration of the situation of children in Ukraine, due primarily to the stay of children in armed conflict zone, internal migration, failure to fundamental rights and freedoms.

Juveniles who have committed crimes are classified into 4 groups depending on the depth of deformation of the individual in this category that points to a primarily moral and psychological basis of criminal acts among teenagers.

Make a detailed review of international legal instruments and others that are advisory in nature and include measures aimed at effective prevention of juvenile delinquency, including violent. Drawing attention to the importance of these documents developed and adopted by international organizations based on decades of accumulated best practices of foreign countries to develop and implement special programs targeting preventive and restorative justice, the agenda was a question of studying this experience to develop new forms and methods of preventive activities.

Key words: criminology, juvenile delinquency, aggressiveness, deviant behavior, juvenile justice, mediation.

Злочинність неповнолітніх як складова загальної злочинності є однією з найболючіших проблем не лише сучасного українського суспільства. Це явище становить серйозну соціальну проблему для багатьох країн сучасного світу.

Через затяжну кризу в політичному, економічному, соціальному житті суспільства гальмується вирішення найболючіших проблем, пов'язаних із реалізацією прав дітей на гідні умови розвитку,

охорону здоров'я, освіти, дозвілля, відпочинок, тобто забезпеченням визначених міжнародною спільнотою стандартів життя. Це потребує невідкладних радикальних змін і реформ. Їх впровадження можливе за умови глибокого наукового дослідження детермінацій, визначення основних стратегічних завдань, цілей і їх виконання державними інституціями у взаємодії з громадськими організаціями, волонтерськими рухами, батьківською спільнотою й самими неповнолітніми.

Злочинність неповнолітніх як складову загальної злочинності справедливо виділено в окремий об'єкт кримінологічних досліджень, що пов'язано з необхідністю глибокого вивчення її детермінантів і винайдення нових шляхів її запобігання.

Цій проблематиці присвячено значну кількість публікацій вітчизняних і зарубіжних вчених, зокрема Ю. Амбросімова, Г. Аванесова, В. Голіни, А. Горбаня, І. Даньшина, О. Джузи, А. Долгової, А. Закалюка, Т. Корнякової, О. Костенко, В. Куравцева, І. Міщука, М. Панова, І. Туркевич, Н. Шость, Н. Юзікової та багатьох інших. Утім фактично не досліджено природу агресивної злочинності неповнолітніх в умовах сучасних викликів і загроз.

Метою статті є дослідження детермінантів агресивної злочинності неповнолітніх у сучасних умовах з урахуванням внутрішніх і зовнішніх загроз за допомогою методу аналізу структури злочинності, окремих категорій насильницьких злочинів, особливостей особи неповнолітніх правопорушників, міжнародно-правового регулювання системи заходів запобігання злочинності неповнолітніх.

Сьогодні Україна й українське суспільство переживають політичну, соціально-економічну, гуманітарну й культурну кризу, що відображається на поведінці і дорослих, і дітей. Пригніченість, депресія через невдоволення життям і відсутність віри в краще майбутнє посилюють девіантні прояви. Радикальні перетворення, що відбуваються в державі, одночасно з опором військовій агресії не стали стримуючим важелем зростання злочинності, що мало б відбутися з огляду на необхідність консолідації українського суспільства. Не є винятком злочинність неповнолітніх, темпи зростання якої поки що не вдається стримати.

Упродовж останніх п'яти років за відносно стабільної питомої ваги вчинених неповнолітніми злочинів (2010 р. – 6,4 % від загальної злочинів, 2011 р. – 5,2%, 2012 р. – 6,4%, 2013 р. – 1,5%, 2014 р. – 1,4%) залишається значною кількістю тяжких та особливо тяжких проявів. Згідно з даними Єдиного реєстру досудових розслідувань і статистичної інформації за 2013 р. і 2014 р. у 2013 р. зареєстровано 3,9 тис. особливо тяжких і тяжких злочинів, що становить 44% від загальної кількості злочинів, вчинених неповнолітніми (8,7 тис.), у 2014 р. – 3,3 тис. таких злочинів, що становить 45% від загальної кількості злочинів, вчинених неповнолітніми (7,4 тис.).

Така, на перший погляд, позитивна тенденція пояснюється передусім демографічною кризою в державі та внутрішніми міграційними процесами, що за останній рік набули загрозливих масштабів. Згідно з даними Державної служби статистики України, починаючи з 1989 р. (після проведення перепису населення), чисельність постійного населення у віці від 17 років зменшилася на 5,3 млн осіб, а за останні п'ять років скоротилася на 300 тис. Спостерігається зменшення кількості дітей від 14 до 18 років, тобто вікових групи, які охоплюються поняттям злочинності. Згідно з прогнозами Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи Національної академії наук України на 2015 р. кількість дитячого населення у віці від 10 до 18 років, порівняно з 2011 р., зменшиться на 500 тис.[1].

Особливо непокоїть агресивний характер протиправних дій дітей і підлітків, про що свідчить високий показник насильницьких злочинних проявів. Так, упродовж 2013–2014 рр. підлітками вчинено 1,3 тис. злочинів проти життя та здоров'я особи, 63 злочини проти статевої свободи, 471 злочин проти громадського порядку, 1,4 тис. злочинів проти безпеки руху. При цьому 74% усіх злочинів неповнолітніх у 2014 р. вчинено проти власності (5,5 тис. проявів із 7,4 тис.), половина з них (2,5 тис.) – тяжкі (580 – грабежі, 126 – розбої тощо).

Науково доведено, що насильство є основною формою агресії, причому найпоширенішою й небезпечною. При цьому поняття агресії ширше поняття насильства. А. Зелінський зазначає: «...коло агресивних проявів ширше: крім фізичного та психічного насильства (загроз), агресивну злочинність становлять також інші умисні дії, які порушують фізичну або психічну цілісність іншої людини, завдають їй матеріального збитку, перешкоджають здійсненню її намірів, протидіють її інтересам або ж ведуть до її знищення» [2, с. 105].

Сьогодні серед українських учених-кримінологів обговорюється гіпотеза, згідно з якою основною причиною злочинів є формування в людини певних обставин особливого стану волі – свавілля, а інші чинники (недоліки етичного виховання в сім'ї, школі, упущення в роботі державних органів, які здійснюють боротьбу зі злочинністю, психічні вади, загострення соціальних проблем тощо) виконують криміногенну роль лише за наявності цього стану [3, с. 300]. На думку Т. Корнякової та Н. Юзікової, згідно із цією тезою радикальним засобом у системі запобігання злочинності повинен бути такий спосіб життя людей, який би протидіяв формуванню в них протиправної поведінки [4, с. 19]. Із цим не можна не погодитися, оскільки умови життя, виховання й розвитку значної кількості дітей і підлітків в Україні є далекими від визначених у світі стандартів.

Підсумковим документом Спеціальної сесії в інтересах дітей Генеральної Асамблеї ООН «Світ, сприятливий для дітей», підписаним Кабінетом Міністрів України 10 травня 2002 р., визначено чотири пріоритетні напрями діяльності: пропагування здорового способу життя; забезпечення можливості здобувати високоякісну освіту; захист дітей від жорстокого поводження, насильства й експлуатації; боротьба з ВІЛ/СНІДом. Також передбачено глобальний план дій, орієнтований на розвиток і захист прав та інтересів підростаючого покоління, і завдання, які світова спільнота має виконувати для дітей та разом із дітьми [5].

Україна як член міжнародного співтовариства взяла зобов'язання зі створення сприятливого для дітей середовища, у якому гідний розвиток і захист їхніх прав забезпечується дотриманням принципів демократії, рівності, миру, соціальної справедливості з урахуванням моральних засад і традиційних цінностей українського суспільства, спрямованих на зміцнення сім'ї й морального здоров'я дітей в Україні. Ці зобов'язання задекларовані в Загальнодержавній програмі «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 р., що приймалася з метою об'єднати в єдину систему зусилля держави щодо захисту прав дітей для забезпечення оптимального функціонування цілісної системи захисту прав дітей в Україні відповідно до вимог Конвенції ООН про права дитини та з урахуванням цілей розвитку, проголошених Декларацією тисячоліття ООН [6; 7]. Аналіз окремих положень цих міжнародних документів засвідчує зобов'язання України як держави-учасниці, згідно з міжнародним гуманітарним правом, пов'язаним із захистом цивільного населення під час збройних конфліктів, вживати всі можливі заходи з метою забезпечення захисту дітей, яких торкається збройний конфлікт, та догляду за ними (ст. 38 Конвенції ООН) [6], а також вживати всі необхідні заходи для сприяння фізичному та психологічному відновленню й соціальній інтеграції дитини, яка є жертвою будь-яких видів нехтування, експлуатації чи зловживань, катувань або будь-яких жорстоких, нелюдських чи принижуючих гідність видів поводження, покарання або збройних конфліктів (ст. 39 Конвенції ООН) [6].

Таке особливе ставлення до дітей і підлітків пов'язано як з особливостями фізичного, так і розумового розвитку, несформованістю в неповнолітніх власної системи поглядів, позицій, цінностей, підвищеною залежністю від дорослих.

Процес детермінації злочинності неповнолітніх специфічний саме через їхні вікові, соціальні та психологічні особливості, своєрідність соціально-правового статусу.

Емоційність, нездатність критично аналізувати свої вчинки й поведінку інших людей включаються та починають діяти в механізмі злочинної поведінки не автоматично. Вони зумовлюються конфліктними ситуаціями в сім'ї, у дружньому оточенні, у стані бездоглядності й безпритульності тощо.

Умови життєдіяльності неповнолітніх, їх розвиток і стабілізація також відмінні від дорослих. Механізм зв'язку цих умов зі злочинністю неповнолітніх може мати свої особливості, які, наприклад, виявляються в криміногенності вимушеної міграції сімей із дітьми та, як наслідок, загостренні міжнаціональних і міждержавних відносин, збройних конфліктів, військових дій. Криміногенний потенціал цієї обставини збільшується в рази внаслідок, як правило, надзвичайно важких житлово-побутових, матеріальних, психологічних та інших обставин, у яких опиняються родини-мігрантів, причому особливо страждають діти.

У ХХІ ст. в Україні з'явилися діти війни. Конфлікт на Сході України призвів до критичного погіршення гуманітарної ситуації та зростання кількості дітей, які потребують підтримки й опіки, соціального захисту та психологічної допомоги. Згідно з даними Уповноваженого Президента України з прав дитини в цьому конфлікті більше 65 дітей загинули та 127 дітей отримали поранення. При цьому ООН наводить ще більшу цифру поранених дітей – 159. Сьогодні в лікарнях лежать

однорічні малюки з контузією, а психологічної допомоги потребують тисячі діти, яких торкнувся збройний конфлікт [8]. Згідно із цими даними підтверджено факти вбивств терористичними організаціями мирного населення, у тому числі дітей, вербування неповнолітніх до лав незаконних збройних угруповань, викрадення дітей-сиріт і вивезення їх до Росії, перешкоджання вивезенню дітей із небезпечних територій [9].

Згідно з попередніми даними Представництва Дитячого фонду ООН (далі – ЮНІСЕФ) в Україні з понад 460 тис. вимушених переселенців із зони бойових дій 127 тис. – діти [10].

У схожих ситуаціях у будь-якій точці земної кулі найвищу ціну платять діти. Вони наражаються на різні небезпеки. Сам факт переміщення (із сім'єю, а тим паче окремо) – уже стрес для дітей. На це накладається ще й травма, яку діти отримали, ставши очевидцями воєнних дій.

За результатами проведеної ЮНІСЕФ експрес-оцінки соціально-психологічного стану дітей, які перебувають у зоні конфлікту, понад 60% дітей, які стали свідками або навіть учасниками того чи іншого виду насильства, воєнних дій, мають психологічну травму. Безумовно, вони потребують дуже серйозної підтримки й реабілітації. Соціально-психологічна допомога цим дітям і членам їхніх родин – один із пріоритетів роботи ЮНІСЕФ [10].

Під впливом зазначених факторів відбувається процес зміщення ціннісних орієнтацій неповнолітніх, пов'язаних зі сприйняттям своєї незахищеності від свавілля дорослих. Це у свою чергу спричиняє агресивність, ворожість, спонукає дітей і підлітків до насильницьких проявів.

Найчастіше зустрічаються такі криміногенні обставини:

- настрої безнадії або озлобленості; за відсутності соціально-правової допомоги ці обставини формують мотивацію злочинів;
- тимчасова або постійна відсутність можливості забезпечити мінімально необхідні потреби та, як наслідок, виникнення озлобленості;
- бездоглядність у результаті відсутності родини, належного контролю з боку сім'ї й низки виховних закладів;
- тривала відсутність у неповнолітнього, який залишив навчання або роботу, визначених стабільних занять, що обумовлює виникнення негативних поглядів і звичок, що зумовлює виникнення злочинних ситуацій;
- проникнення в підліткову та молодіжну субкультури через засоби масової інформації прикладів наслідування культу насильства, грубості, жорстокості;
- збільшення частки дітей і підлітків із відставанням в інтелектуальному та вольового розвитку; переважно це діти батьків, які зловживають спиртними напоями й наркотичними речовинами.

Варто акцентувати увагу на поширеності пристрастей до спиртних напоїв, наркотиків, азартних ігор, на психологічній прихильності до цих небезпечних занять і прямій залежності від них. Так, у 2014 р. підлітками вчинено 265 злочинів у сфері обігу наркотичних і психотропних речовин, у тому числі 78 тяжких і 185 злочинів середньої важкості, з них 77 із незаконним виробництвом, зберіганням, перевезенням наркотичних засобів, а також 62 злочинів, пов'язаних із збутом наркотиків.

Привертає увагу те, що третина всіх злочинів вчиняється неповнолітніми в громадських місцях, що свідчить про особливий цинізм і зухвалість таких дій. При цьому хуліганські прояви займають третє місце за кількістю вчинених після злочинів проти власності та проти безпеки руху й експлуатації транспорту. Остання категорія злочинів нерідко поєднуються з погрозою насильством з боку неповнолітніх (268 із 696 проявів у 2014 р.), особливо під час заволодіння приватними автомобілями. Зазвичай у хуліганських мотивах основним є бажання вирізнитися серед інших.

Як правило, такі злочини вчиняються неповнолітніми в групах, що підвищує суспільну небезпеку посягання, спричиняє суспільний резонанс і неодмінно ускладнює оперативну обстановку у відповідному регіоні. Згідно з даними судової адміністрації в 2013 р. за вчинення злочину в складі групи засуджено понад 3 тис. осіб, тобто 52% у структурі засуджених. Із них майже 2,2 тис. неповнолітніх (37%) вчинили тяжкі злочини і 68 (1,2%) вчинили особливо тяжкі злочини. Ця особливість злочинності неповнолітніх має суттєве значення для характеристики особи та злочинної поведінки. Групова злочинність, у тому числі неповнолітніх, завжди була й залишається однією з

найбільш складних і гострих проблем теорії та практики протидії злочинності [4, с. 194-195]. Попередження таких злочинів є найважливішим завданням правоохоронних органів.

За останній рік неповнолітніми вчинено 47 злочинів проти громадської безпеки, пов'язаних із незаконним викраденням, незаконним поводженням, незаконним виготовленням вогнепальної зброї. Крім того, зареєстровано майже в 3 рази більше злочинів, пов'язаних із насильством у сім'ї, вчинених неповнолітніми з використанням як вогнепальної зброї (14 злочинів проти 5 в 2013 р.), так і холодної зброї (24 злочини проти 23 в 2013 р.). Враховуючи збільшення обігу зброї на території України через проведення антитерористичної операції на сході країни, відсутність дієвого контролю за цим із боку правоохоронних органів, нині існує велика ймовірність збільшення злочинних проявів озброєними підлітками з метою грабежів, розбоїв, вбивств тощо.

Серед чисельних злочинів – злочини проти безпеки руху й експлуатації транспорту (696 проявів, або кожен десятий). При цьому з 12 особливо тяжких злочинів у цій групі 9 спричинили смерть потерпілих. Далеко не дитячі мотиви керували неповнолітніми під час пошкодження шляхів сполучення (12 злочинів) та навіть блокування транспортних комунікацій (1 злочин). Така спрямованість протиправних дій містить усі ознаки загрози національній безпеці держави.

Якщо тривалий час вважалося, що злочинність неповнолітніх охоплює незначну різноманітність видів злочинів, то вищенаведена статистика свідчить про поступове розширення сфери їх злочинних дій, наявність при цьому чітких мотивів, зумовлених економічними, соціальними, морально-психологічними й здебільшого політичними причинами.

За глибиною деформації особистості можна виділити чотири типи неповнолітніх злочинців:

- 1) які вчинили злочини в результаті випадкового збігу обставин і всупереч загальній позитивній спрямованості особистості;
- 2) які вчинили злочини в результаті потрапляння в ситуацію, пов'язану з нестійкістю загальної спрямованості особистості;
- 3) які вчинили злочини в результаті негативної спрямованості особистості, яка не досягла рівня стійкої антигромадської позиції;
- 4) які здійснювали злочини неодноразово, у результаті сформувалася антигромадська позиція особистості.

Враховуючи, що загальний рівень злочинності неповнолітніх залишається стабільно високим, характер і серйозність правопорушень, що вчиняють діти й підлітки, вимагають нових підходів, форм і методів втручання.

Безцінними у вирішенні цих питань мають стати світовий науковий і практичний досвід.

Важливим джерелом національного законодавства у сфері запобігання злочинності неповнолітніх мають бути міжнародні норми, що визначають цілі, напрями такої діяльності, методи й форми їх досягнення тощо.

Значним кроком на шляху забезпечення прав дітей як передумови запобігання злочинності серед неповнолітніх є прийняття 15 лютого 2012 р. Комітетом міністрів Ради Європи Стратегії щодо прав дитини на 2012-2015 рр. Документ надає бачення ролі й діяльності Ради Європи у сфері забезпечення прав дитини. Стратегія є результатом активних консультацій із представниками урядів, парламентаріями, ключовими міжнародними організаціями та представниками громадянського суспільства. Вона базується на аналізі досліджень і консультацій із дітьми та визначає всеохоплюючим підходом обов'язкову участь дітей у її реалізації. Задекларовано, що «...всі діти мають законне право бути почутими й бути залученими до всіх питань, що їх стосуються, будь то в сім'ї чи в середовищі альтернативного нагляду, дитячому садку, школі, місцевій громаді, закладі охорони здоров'я, під час отримання юридичних і соціальних послуг, під час спортивної чи культурної діяльності, під час роботи з молоддю та під час інших рекреаційних заходів, спрямованих на молодь до 18 років; у процесі розробки політики на місцевому, європейському й міжнародному рівнях. Головна перешкода для ефективної участі дітей може стосуватися ставлення дорослих. Рада Європи та її держави-члени є відповідальними за зміни цієї ситуації й за встановлення культури поваги до поглядів дітей» [11].

Окремої уваги заслуговують міжнародні документи, що мають рекомендаційний характер щодо визначення заходів із забезпечення ефективної діяльності системи кримінального правосуддя, запровадження процедури медіації, інших превентивних заходів щодо покращення криміногенної ситуації в підлітковому й молодіжному середовищі. Так, Європейською комісією з ефективності правосуддя 7 грудня 2007 р. ухвалено Керівні принципи № 13 для кращого виконання наявної Рекомендації щодо медіації в кримінальних справах. У документі відведено окреме місце участі неповнолітніх у медіації й визначено важливість врахування при цьому віку дитини, її розумової зрілості та можливих наслідків під час прийняття рішення щодо залучення неповнолітнього до процедури медіації; ролі батьків, особливо за обставин, коли батьки чинять супротив участі дитини в медіації; залучення соціальних працівників, психологів і/або опікунів згідно із законом у випадках присутності неповнолітніх під час медіації. Підкреслюється важливість у цьому процесі ролі суддів, прокурорів та інших органів кримінального правосуддя. У цьому документі зазначено: «Вони мають бути в змозі надавати інформацію, проводити спеціальні інформаційні заходи з питань медіації та, коли це є можливим, пропонувати потерпілим і/або правопорушникам скористатися медіацією і/або передавати справи на медіацію. Державам-членам рекомендується започаткувати і/або посилювати співпрацю між органами кримінальної юстиції та службами медіації задля ефективнішого охоплення потерпілих і правопорушників медіаційними послугами» [12].

У Рекомендаціях Rec(2003)20 Комітету міністрів державам-членам «Про нові методи боротьби зі злочинністю серед неповнолітніх і ролі правосуддя щодо неповнолітніх» зазначено, що основні цілі правосуддя в справах неповнолітніх і пов'язаних із ним заходів для боротьби зі злочинністю серед неповнолітніх повинні бути спрямовані на запобігання правопорушенням і повторним правопорушенням; реінтеграцію правопорушника в суспільство та задоволення потреб та інтересів потерпілих. Ці заходи повинні спрямовуватися не тільки на протидію злочинній поведінці, а й на потреби неповнолітнього правопорушника. До їх реалізації рекомендовано залучати батьків, опікунів, застосовувати процедури посередництва, відновлення й відшкодування шкоди потерпілому. Ефективним може бути зобов'язання батьків брати участь у консультаціях або курсах навчання, щоб забезпечити відвідування їх дитиною школи і допомагати суб'єктам профілактики протиправної поведінки в реалізації громадських санкцій і заходів [13].

Важливими з практичної точки зору є Рекомендації R(7)20 «Про соціальні заходи щодо злочинності серед неповнолітніх» і Рекомендації Rec(2003)21 «Про співробітництво у сфері попередження злочинів», у яких наголошується на необхідності застосування ювенального правосуддя, здійснення соціального запобігання, індивідуального запобігання. Акцентується на ефективності превентивних підходів до зниження рівня злочинності на всіх рівнях: національному, регіональному й місцевому [13].

Реалізація положень вказаних міжнародних рекомендацій можлива лише за умови спільної діяльності в цьому напрямі державних органів, громадських організацій, волонтерських груп, учителів, батьківської спільноти, окремих громадян і самих неповнолітніх.

Підсумовуючи результати дослідження, можна зробити висновок про першочерговість превентивних заходів запобігання злочинності неповнолітніх на всіх рівнях (від місцевого до національного) шляхом забезпечення умов життя й розвитку дітей і підлітків, оптимального функціонування цілісної системи захисту їхніх прав. Важливим кроком має стати сприяння фізичному та психологічному відновленню й соціальній інтеграції дітей, які стали жертвами жорстокого, нелюдського або принижуючого гідність поводження, покарання та збройних конфліктів. Ця діяльність повинна обов'язково доповнюватися широкою участю громадськості й безпосередньо самих неповнолітніх.

ЛІТЕРАТУРА

1. Демографічні прогнози України у 2014 році / Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи Національної академії наук України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.idss.org.ua/index.html>
2. Зелінський А.Ф. Криминологія : курс лекцій / А.Ф. Зелінський. – Х. : Прапор, 1996. – 260 с.
3. Популярна юридична енциклопедія / кол. авт.: В.К. Гіжевський, В.В. Головченко, В.С. Ковальський (кер.) та ін. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 528 с.
4. Корнякова Т.В. Криминологія : курс лекцій / Т.В. Корнякова, Н.С. Юзікова ; за ред. проф. Т.В. Корнякової, – Д. : ЛІРА, 2014. – 244 с.

5. Про Загальнодержавну програму «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини»: Закон України від 05.03.2009 р. № 1065-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1065-17>
6. Конвенція про права дитини ООН; Міжнародний документ від 20.11.1989 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_021
7. Декларація тисячоліття Організації Об'єднаних Націй ООН; Міжнародний документ від 08.09.2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_621
8. «Світ має відчувати біль дітей України – уповноважені Президента»: виступ на брифінгу 23.02.2015 р. [Електронний ресурс] // Президент України. Офіційне інтернет-видання. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/news/32345.html>
9. «Коментар Уповноваженого Президента з прав дитини Миколи Кулеби щодо створення в Росії «моніторингової групи з прав дитини в Україні» від 18.03.2015 р. [Електронний ресурс] // Президент України. Офіційне Інтернет-представництво. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/news/32505.html>
10. Джованна Барберіс. У військових конфліктах найвищу ціну платять діти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://gazeta.dt.ua/socium/dzhovanna-barberis-u-viyskovih-konfliktah-nayvischucinu-platyat-diti-_html
11. Стратегія Ради Європи щодо прав дитини на 2012-2015 роки від 15 лютого 2012 року [Електронний ресурс] // Документи Комітету міністрів. – Режим доступу : www.mlsp.kmu.gov.ua/document/145246/St.rtf
12. Керівні принципи № 13 для кращого виконання наявної Рекомендації щодо медіації в кримінальних справах. Ухвалені Європейською комісією з ефективності правосуддя 7 грудня 2007 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c225
13. Законодавчі засади медіації та програм відновного правосуддя [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://uccg.org.ua/bulletin/Articles/03-04\(14\)/04-Zakonodavchi_zasady/140403.pdf](http://uccg.org.ua/bulletin/Articles/03-04(14)/04-Zakonodavchi_zasady/140403.pdf)

REFERENCES

1. “Demographic forecasts Ukraine in 2014”, Ptoukha Institute for Demography and Social Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine, available at : <http://www.idss.org.ua/index.html>
2. Zelinskiy, A.F. (1996), *Kriminohiya : kurs lektsiy* [Criminology : course of lectures], Prapor, Kharkiv, Ukraine.
3. Gizhevskiy, V.K., Holovchenko, V.V., Kovalskiy, V.S. et al. (2003), *Populyarna yurydychna entsyklopediya* [Popular legal encyclopedia], Yurinkom Inter, Kyiv, Ukraine.
4. Kornyakova, T.V. Yuzikova, N.S. (2014), *Kriminohiya : kurs lektsiy* [Criminology : course of lectures], LIRA, Dnipropetrovsk, Ukraine.
5. “On the State Programme ‘National action plan to implement the UN Convention on the Rights of the Child’”: the Law of Ukraine of 05.03.2009 № 1065-VI, available at : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1065-17>
6. “UN Convention on the Rights of the Child”, International document of 20.11.1989, available at : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_021
7. “United Nations Millennium Declaration”, International document of 08.09.2000, available at : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_621
8. “The world has to feel the pain of Ukrainian children – the authorized representatives of the President”: speech at briefing of 23.02.2015, President of Ukraine. Official website, available at : <http://www.president.gov.ua/news/32345.html>
9. “Commentary of the Commissioner of the President of Ukraine for Children's Rights Mykola Kuleba on the establishment of a ‘monitoring group on children's rights in Ukraine’ of 18.03.2015” President of Ukraine. Official website, available at : <http://www.president.gov.ua/news/32505.html>

10. Barberis, Dzhovanna. "In military conflicts, children pay the highest price", available at : <http://gazeta.dt.ua/socium/dzhovanna-barberis-u-viyskovih-konfliktah-nayvischu-cinu-platyat-diti-.html>
11. "Council of Europe strategy on children's rights for 2012-2015 of February 15, 2012", Document of the Committee of Ministers, available at : www.mlsp.kmu.gov.ua/document/145246/St.rtf
12. "Guidelines № 13 for better implementation of the existing Recommendation concerning mediation in criminal cases". Approved by the European Commission for the Efficiency of Justice on December 7, 2007, available at : www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c225
13. "Legal principles of mediation and restorative justice programs", available at : [http://uccg.org.ua/bulletin/Articles/03-04\(14\)/04-Zakonodavchi_zasady/140403.pdf](http://uccg.org.ua/bulletin/Articles/03-04(14)/04-Zakonodavchi_zasady/140403.pdf)

УДК 343.163: 347.921.5: 662.6/9: 338.45 (477)

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПОБІЖНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ У СФЕРІ ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Фінчук В.В., здобувач

*Дніпропетровський національний університет ім. О. Гончара,
вул. Наукова, 13, м. Дніпропетровськ, Україна
seledka@bigmir.net*

У статті розкрито й досліджено проблему правового забезпечення запобіжної діяльності органів прокуратури у сфері паливно-енергетичного комплексу України. Визначено поняття й сутність правового регулювання. Знайдено шляхи вдосконалення організації запобіжної діяльності органів прокуратури в паливно-енергетичному комплексі України.

Ключові слова: паливно-енергетичний комплекс, правове забезпечення, запобіжна діяльність, правове регулювання.

ПРАВОВОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПРЕДУПРЕДИТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОРГАНОВ ПРОКУРАТУРЫ В СФЕРЕ ТОПЛИВНО-ЭНЕРГЕТИЧЕСКОГО КОМПЛЕКСА УКРАИНЫ

Финчук В.В.

*Днепропетровский национальный университет им. О. Гончара, ул. Научная, 13, г. Днепропетровск, Украина
seledka@bigmir.net*

В статье раскрыта и исследована проблема правового обеспечения предупредительной деятельности органов прокуратуры в сфере топливно-энергетического комплекса Украины. Определено понятие и сущность правового регулирования. Найденны пути совершенствования организации предупредительной деятельности органов прокуратуры в топливно-энергетическом комплексе Украины.

Ключевые слова: топливно-энергетический комплекс, правовое обеспечение, предупредительная деятельность, правовое регулирование.

LEGAL SUPPORT PREVENTIVE ACTIVITIES OF THE PROSECUTION AUTHORITIES IN THE FUEL AND ENERGY COMPLEX OF UKRAINE

Finchuk V.V.

*Dnipropetrovsk national university of name Olesy Gonchara, str. Naukova, 13, Dnipropetrovsk, Ukraine
seledka@bigmir.net*

One of the important components of Ukraine's state policy is energy policy. The sustainable development of the fuel and energy complex is a necessary condition for the revival of the national economy. This task is particularly relevant at the stage of its integration into the global economic space, as the condition of the fuel and energy sector largely depends on the degree of economic and political independence of the state.

This article is devoted to the problems of legal support of preventive activities of the prosecution authorities in the fuel and energy of Ukraine. The study also identified the structure of legal regulation of combating crime in the fuel and energy complex of Ukraine.